

Niebezpieczne związki, czyli Niemcy i Grecja w dobie kryzysu

biuletyn niemiecki

CENTRUM
STOSUNKÓW
MIĘDZYNARODOWYCH

FUNDACJA WSPÓŁPRACY
POLSKO-NIEMIECKIEJ
STIFTUNG
FÜR DEUTSCH-POLNISCHE
ZUSAMMENARBEIT

Numer 58, wrzesień 2015

www.csm.org.pl

Dr Anna Visvizi

politolog i ekonomistka, redaktor i konsultant z dorobkiem i doświadczeniem na polu akademickim i think-tanków w Europie i USA. Analityk w Instytucie Europy Środkowo-Wschodniej oraz adiunkt w DEREЕ-The American College of Greece. Autorka ponad 60 publikacji o charakterze akademickim i analitycznym. Dr Visvizi prezentowała swój dorobek w Europie i USA, w tym na Kapitolu. Była stypendystka DAAD i Marie Curie Fellowship Scheme, w 2015 r. jako Visiting Scholar prowadziła badania na New York University (NYU).

Analiza trudnej sytuacji w Grecji oraz roli, jaką Niemcy odegrały w procesie przeciwdziałania kryzysowi w Grecji w latach 2010–2015 dowodzi, że relacje między Atenami a Berlinem ewoluowały – a ponadto, że były zależne od wielu czynników wynikających na różnych etapach kształtowania polityki w Niemczech i w Grecji oraz w instytucjach wspólnotowych, w tym tych w Eurogrupie, w Komisji Europejskiej, Europejskim Banku Centralnym czy Parlamencie Europejskim.

NIEBEZPIECZNE ZWIĄZKI, CZYLI NIEMCY I GRECJA W DOBIE KRYZYSU

| Dr Anna Visvizi

2

Na przestrzeni ostatnich sześciu lat Grecja stała się symbolem kryzysu w strefie euro, a przede wszystkim osłabienia dynamiki procesu integracji europejskiej. W tym samym okresie Niemcy – z racji swego zaangażowania w przeciwdziałanie kryzysowi w strefie euro, w tym w Grecji – mimowolnie i niechętnie¹ objęły rolę lidera (w) Unii Europejskiej. Widoczny wzrost ich znaczenia na europejskiej scenie wzbudzał polityczne spory, te zaś nałożyły się na emocje, jakie w Europie i poza nią wywołał kryzys polityczny i gospodarczy w Grecji.

W tym kontekście na popularności zyskały powielane w mediach opinie przedstawiające relacje między Niemcami a Grecją w kategoriach konfliktu. Prawdopodobnie najbardziej nośnym obrazem, który zapadł w pamięci obserwatorów tego kryzysu, był ten przedstawiający Afrodytę w obscenicznym geście na okładce jednego z niemieckich

tygodników², w którym sugerowano, że Ateny/Grecy są oszustami.

Chociaż w tym samym czasie w poważnych mediach niemieckich nie brakowało zrozumienia dla trudnej sytuacji Greków, symbolika konfliktu wtargnęła w dyskurs o Grecji, a w szczególności w opis relacji między nią a Niemcami.³ Symbolika ta posłużyła później jako źródło argumentów uwiarygodniających rozemocjonowane relacje mediów z negocjacji między Grecją a jej wierzycielami. Tu – nierzadko poprzez

¹ W.E. Paterson, *The Reluctant Hegemon? Germany Moves Centre Stage in the European Union*, *JCMS 2011 Volume 49 Annual Review*, 2011, s. 57–75.

² *Betrueger in der Euro-Familie*, „Focus” 22.02.2010; szczegóły omawiane są w tygodniku „Der Spiegel”, spiegel.de/international/europe/bird-trouble-angry-greeks-to-sue-german-magazine-for-defamation-a-758326.html (dostęp: wrzesień 2015).

³ K. Barysch, *Is Germany flipping the bird at Europe?*, „The Guardian”, *Comment is Free*, 22.04.2011, theguardian.com/commentisfree/2011/apr/22/germany-focus-magazine-europe (dostęp: wrzesień 2015); H. Smith, *Greek-German relations at new low as eurozone crisis rumbles on*, „The Guardian” 15.02.2015, theguardian.com/business/2012/feb/15/greek-german-hostility-eurozone-crisis (dostęp: wrzesień 2015); K. Connolly, H. Smith, *German anger over Greek demand for war reparations*, „The Guardian” 15.03.2015, theguardian.com/world/2015/mar/12/german-anger-over-greek-demand-for-war-reparations (dostęp: wrzesień 2015).

NIEBEZPIECZNE ZWIĄZKI, CZYLI NIEMCY I GRECJA W DOBIE KRYZYSU

| Dr Anna Visvizi

3

odwołanie do często niedyplomatycznych wypowiedzi niemieckiego ministra finansów Wolfganga Schäublego⁴ – stosunki między Atenami a Berlinem obrazowane były jako pełne napięcia, animozji i pretensji. Symbolika konfliktu odegrała w końcu rolę „mnożnika emocjonalnego” wobec roszczeń wyrażanych na przestrzeni lat przez grecką partię opozycyjną Syriza i późniejszy rząd przez nią utworzony, a związanych z reparacjami wojennymi⁵, co przyczyniło się do ugruntowania tezy, że Niemcy i Grecja pogrążone są w sporze.

Skoro zatem teza ta opiera się na wyolbrzymieniach i przemilczeniach, warto zastanowić się, na co trzeba zwrócić uwagę, analizując rozwój relacji między Niemcami a Grecją w dobie kryzysu w strefie euro

i jakie wnioski z tej analizy można wyciągnąć. Niniejszy artykuł poświęcony jest tym kwestiom.

W pierwszej jego części naświetlę logikę, z której wynikło zaangażowanie Niemiec w przeciwdziałanie recesji w Grecji oraz tak kontestowany w dyskursie publicznym nacisk na proces reform gospodarczych oraz politykę oszczędności fiskalnych. Następnie opiszę, jaką rolę wybrane osoby i wyrażane przez nie idee odegrały w procesie kształtowania się relacji między Atenami a Berlinem w ciągu ostatnich sześciu lat. Podejmę również pomijany w mediach wątek – pokażę, jaki wpływ na kształt relacji między Grecją a Niemcami miały oddolne inicjatywy społeczne, w tym te realizowane przez grecką diasporę w Niemczech, instytucje pozarządowe (w tym fundacje) oraz sektor biznesu. Artykuł zamkną podsumowanie i wnioski.

⁴ R. Buergin, E. Chrepa, Greece Complains About Schaeuble in Deepening Conflict, „Bloomberg Business” 12.03.2015, bloomberg.com/news/articles/2015-03-12/greece-complains-about-schaeuble-in-deepening-conflict (dostęp: wrzesień 2015).

⁵ K. Connolly, H. Smith, German anger over Greek demand for war reparations, „The Guardian” 12.03.2015, theguardian.com/world/2015/mar/12/german-anger-over-greek-demand-for-war-reparations (dostęp: wrzesień 2015).

NIEBEZPIECZNE ZWIĄZKI, CZYLI NIEMCY I GRECJA W DOBIE KRYZYSU

| Dr Anna Visvizi

4

Kwestia pomocy finansowej dla Grecji i jej wpływ na kształt debaty o relacjach między Niemcami a Grecją

Zaangażowanie Niemiec w proces przeciwdziałania kryzysowi w Grecji od samego początku, czyli od początku 2010 r., wzbudzało kontrowersje; miały one swoje źródła na wielu poziomach procesu polityczno-decyzyjnego, ale główne linie krytyki wytyczone były przez trzy zagadnienia. Stanowią je: (I) kwestia zaangażowania Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW) w programy pomocowe dla Grecji⁶ czy – szerzej – „ingerencja” MFW w strefie euro⁷; (II) zasadność polityki oszczędności fiskalnych (austerity policies); (III) wzrost znaczenia

Niemiec w UE, w tym rola kanclerz Niemiec. Głosy przeciwko Angeli Merkel wybrzmiewały na wielu poziomach procesu politycznego w UE, tzn. na poziomie debaty wewnętrznej w Niemczech, w Grecji i w innych krajach Unii Gospodarczej i Walutowej (UGW) oraz na poziomie instytucji wspólnotowych, szczególnie w Parlamencie Europejskim. W latach 2010–2015 opinie te zaczęły zaś wypełniać ramy symboliki konfliktu między Grecją a Niemcami nakreślonej przez media.

Mówiono np., że Merkel zbyt późno wyraziła swoje poparcie dla udzielenia pakietu pomocy finansowej dla Grecji⁸. W późniejszym okresie podkreślano zaś, że dyktowała Grecji zbyt twarde warunki pomocy finansowej, a w odniesieniu do propozycji referendum z 2011 r. oraz utworzenia rządu przejściowego w Grecji pod koniec 2011 r. – że bezpardonowo angażowała się w politykę wewnętrzną Grecji, nadwyrężając

⁶ H. Smith, Fury in Greece over IMF intervention, „The Guardian” 16.04.2010, <http://www.theguardian.com/world/2010/apr/16/greece-imf-bailout-reaction> (dostęp: wrzesień 2015).

⁷ S. Cossé, We must learn to do without the IMF, „Voxeurop” 07.08.2013, voxeurop.eu/en/content/article/4038121-we-must-learn-to-do-without-imf (dostęp: wrzesień 2015).

⁸ Barroso Demands Solidarity: Europe Increases Pressure on Chancellor Merkel, „Der Spiegel” 22.03.2010, spiegel.de/international/europe/0,1518,druck-684997,00.html (dostęp: luty 2011).

NIEBEZPIECZNE ZWIĄZKI, CZYLI NIEMCY I GRECJA W DOBIE KRYZYSU

| Dr Anna Visvizi

5

zasady demokracji. W końcu dla wielu komentatorów Merkel stała się celem krytyki idei „zaciskania pasa”. Z uwagi na wachlarz argumentów wykorzystanych w debacie o kanclerz Niemiec (i ogólnie przeciwko Niemcom), warto zastanowić się, czy rzeczywiście postawa Berlina wobec Grecji była wroga oraz w jaki sposób wpłynęła na stosunki między oboma państwami.

Stanowisko Niemiec, a dokładnie stanowisko Angeli Merkel wobec możliwości udzielenia pomocy finansowej Grecji w 2010 r. – i w konsekwencji wobec kwestii ustanowienia mechanizmu zapobiegającego podobnym kryzysom w UGW – powielalo koncepcje strefy euro promowane przez administrację Niemiec we wczesnych latach 90.⁹ XX w. Problem zadłużeniowy w Grecji w 2010 r. doprowadził zaś do tego, że rząd w Atenach nie miał możliwości zaciągnięcia nowych kredytów na światowych rynkach kapitałowych. W marcu 2010 r. w UGW

rozważano więc dwie opcje na wyjście z impasu. Francja postulowała, że strefa euro powinna samodzielnie starać się odzyskać zaufanie inwestorów i tym samym zmniejszyć koszt kredytów zaciąganych przez Grecję¹⁰. Niemcy z kolei promowały ideę zaangażowania w pomoc dla Grecji MFW¹¹. Przy tej okazji – jak podkreślali komentatorzy – Berlin starał się wykorzystać kryzys w Grecji w celu ukształtowania strefy euro na wzór i podobieństwo Niemiec. Z perspektywy czasu wydaje się jednak, że Merkel próbowała wypracować funkcjonalne, efektywne i trwałe rozwiązanie problemu w Grecji¹².

Jego istota polegała zaś na tym, że w marcu 2010 r. UE nie dysponowała instrumentami, za pomocą których mogłaby udzielić Grecji

⁹ Więcej na ten temat, patrz: A. Visvizi, Rola Niemiec w Europie: od zjednoczenia do kryzysu w Grecji, w: Kłosiński K.A. (red.), Japonia, Niemcy – Odzyskany honor w rozwoju gospodarczym, Lublin: KUL, s. 109–128.

¹⁰ 19 marca 2010 r. koszt obsługi 10-letnich greckich obligacji skarbowych wynosił według Bloomberg 6,36%. Premia ryzyka (risk premium) wynosiła zatem 325 punktów procentowych, czyli więcej niż w przypadku podobnych obligacji wydanych przez władze w Berlinie.

¹¹ Merkel stands firm on IMF rescue for Greece, BBC News, 25.03.2010, news.bbc.co.uk/2/hi/8586465.stm (dostęp: luty 2011).

¹² A. White, Merkel: Any Greek Bailout Must Involve IMF, AP, 25.03.2010.

NIEBEZPIECZNE ZWIĄZKI, CZYLI NIEMCY I GRECJA W DOBIE KRYZYSU

| Dr Anna Visvizi

6

pomocy finansowej na miarę jej potrzeb oraz zobowiązać Ateny do wprowadzenia reform wolnorynkowych, uniemożliwiających powtórzenie się zapaści finansów publicznych kraju. Stąd zaangażowanie w sprawę MFW. Fundusz ten już wówczas dysponował bowiem sprawdzonym mechanizmem i narzędziami, które pomoc finansową (w formie niskoprocentowanych kredytów) wiązały z wymogiem wypełnienia ściśle określonych obiektywnych celów reform gospodarczych opisanych w memorandum wynegocjowanym między krajem adresem pomocy i MFW¹³. W przypadku Grecji, niewywiązującej się ze swych zobowiązań w ramach UGW (kryteria konwergencji oraz procedura nadmiernego deficytu), wsparcie ze strony MFW wydawało się dobrym i potencjalnie efektywnym pomysłem na wprowadzenie środków polityki gospodarczej niezbędnych, by ustabilizować finanse publiczne Grecji i ożywić gospodarkę. Dla

Niemiec zaś uzyskanie zgody państw członkowskich strefy euro na zwrócenie się o pomoc do kredytodawców związanych z MFW było tożsame z sukcesem Merkel – w ten sposób mogła bowiem określić kierunek debaty o zarządzaniu gospodarczym w UGW oraz – co ważniejsze – przeforsować w formie Paktu Fiskalnego model logiki zbalansowanej polityki fiskalnej. Mimo to w międzynarodowych debatach na temat kryzysu w strefie euro, z Grecją traktowaną jako specjalne studium przypadku, dostrzec można jednak skłonność stron do oskarżania Niemiec za wszelkie niepowodzenia w procesie przeciwdziałania sytuacji. W szczególności politykę „zaciskania pasa” łatwo wymieniano jako główną przyczynę niepowodzenia programów naprawczych w Grecji oraz zapaści gospodarczej w tym kraju.

W kontekście dyskusji na temat ewolucji relacji między Grecją a Niemcami w dobie kryzysu trzeba zaś naświetlić dwie kwestie. Po pierwsze, od początku kryzysu widoczny był dysonans komunikacyjny między władzami Niemiec i Grecji w odniesieniu do podstawowych terminów wykorzystywanych w negocjacjach. Dotyczy to pojęć takich jak „reformy” i „polityka zaciskania pasa”/, polityka

¹³ A. Visvizi, A country is never left on its own, others can be helpful. External linkages: institutionalization and support of individual states, w: Żukrowska K. (red.) Transformation in Poland and in the Southern Mediterranean. Sharing experiences, Warsaw: Poltext, s. 60–80.

NIEBEZPIECZNE ZWIĄZKI, CZYLI NIEMCY I GRECJA W DOBIE KRYZYSU

| Dr Anna Visvizi

7

oszczędności”. Np. w przypadku pierwszego z nich do dziś nie jest jasne, czy używając go, obie strony miały na myśli ten sam zestaw reform gospodarczych (policy-mix). Biorąc pod uwagę losy polityki oszczędności (o czym za chwilę), wydaje się, że na przestrzeni ostatnich sześciu lat bardzo rzadko (jeśli w ogóle) znaczenia przypisywane „reformom” przez obie strony się pokrywały.

Jeśli chodzi o „politykę oszczędności”, niemiecki termin Sparpolitik – tak jak w języku polskim – oznacza działania mające na celu oszczędzanie, czyli zmniejszenie wydatków. Ale w niemieckim funkcjonuje też zapożyczony z greckiego termin Austeritätspolitik – sugeruje on surowość rozwiązań polityki fiskalnej (od słowa [austiros = αυστηρός]: surowy). Współistnienie tych dwóch pojęć ujawniło wyraźny we wczesnych latach kryzysu w Grecji brak porozumienia między stroną niemiecką i grecką. Kiedy ta pierwsza sugerowała Sparpolitik, druga wdrażała Austeritätspolitik, czyli działania mające na celu przede wszystkim zwiększenie przychodów budżetowych przez podwyższone podatki. Biorąc recesyjny charakter tychże działań, szczególnie wobec braku zdecydowanych kroków na rzecz redukcji zatrudnienia i wydatków na poczet

sektora publicznego, pomimo zawyżonych wymagań zapisanych w programach naprawczych dla Grecji próby Niemiec mające na celu skłonienie rządów greckich do wypełnienia ich zobowiązań wobec wierzycieli z góry były skazane na niepowodzenie. Dla Niemców działania te miały ten dodatkowy efekt uboczny – przysparzały im, a w szczególności Merkel, krytyków na scenie wewnątrzrajowej i poza nią¹⁴.

W odniesieniu do polityki oszczędności fiskalnych na kwestie semantyczne nałożyły się te związane z efektywnością komunikacji na poziomie międzyrządowym, zarówno na linii Ateny–Berlin, jak i między Grecją a jej wierzycielami. Np. w 2010 r. reprezentujący centrolewicę grecki rząd Georga Papandreou bardzo skutecznie wypromował argument, w myśl którego główną przyczyną zapaści finansów publicznych w Grecji było niepłacenie (zwłaszcza przez jej bogatych obywateli) podatków oraz

¹⁴ A. Endres, Die Austeritätspolitik verletzt Menschenrechte, Zeit Online 20.07.2015, zeit.de/wirtschaft/2015-07/sparpolitik-griechenland-menschenrechte (dostęp: wrzesień 2015).

NIEBEZPIECZNE ZWIĄZKI, CZYLI NIEMCY I GRECJA W DOBIE KRYZYSU

| Dr Anna Visvizi

8

(w mniejszym stopniu) korupcja. W ten sposób udało mu się nie tylko podzielić greckie społeczeństwo, lecz także – poprzez odwołania do rzekomych niezbadanych bogactw posiadaczy basenów – przekonać wierzycieli Grecji, że problem Aten jest zgoła inny, niż im się wydaje. Rzeczywiście, przedstawiciele trojki, w tym wielu niemieckich ekspertów, oraz prasa niemiecka zaczęły nagonkę na rzekomych bogaczy oszustów, których należy obwiniać za recesję w Grecji. Jednocześnie nie wspomniano o kosztach utrzymania sektora publicznego, w tym o niewspółmiernie wysokich w porównaniu do sektora prywatnego zarobkach urzędników państwowych, o niskiej produktywności sektora publicznego, nierentowności przedsiębiorstw skarbu państwa czy o dotacjach (do dzisiaj w mocy jest np. coroczne dofinansowanie o wartości 600 mln € do funduszu emerytalnego pracowników Publicznego Przedsiębiorstwa Elektryczności – ΔΕΗ Α.Ε.).

Równie ważne w tym kontekście okazały się relacje interpersonalne, które ukształtowały się między politykami zaangażowanymi w proces przeciwdziałania kryzysowi w Grecji zarówno po stronie greckiej, jak i niemieckiej. Tu trzeba podkreślić, że wiele

decyzji rządu Niemiec dotyczących udzielenia poparcia, negocjacji, zakresu i treści środków polityki gospodarczej wdrażanej w Grecji, np. w odniesieniu do prób liberalizacji gospodarki promowanych przez byłego premiera, Antonisa Samarasa, opartych było na błędnej interpretacji intencji poszczególnych polityków reprezentujących Ateny. W podobny sposób nie wszyscy politycy greccy z łatwością premiera Aleksisa Tsiprasa potrafili forsować swoje racje i argumenty wśród wierzycieli, w tym Niemiec. O tych kwestiach traktuje kolejna część artykułu.

Rola jednostek w kształtowaniu relacji na linii Berlin–Ateny

Kryzys w Grecji (i wiodąca rola Niemiec w procesie negocjowania kolejnych programów pomocowo-naprawczych dla Aten) unaoczniał, jak wielki wpływ na politykę mają nie tylko instytucje i ugruntowane formy współpracy, lecz także osoby bezpośrednio zaangażowane w proces kształtowania polityki. W omawianym przypadku kluczowe znaczenie należy przypisać Angeli Merkel i jej kontaktom z przedstawicielami

NIEBEZPIECZNE ZWIĄZKI, CZYLI NIEMCY I GRECJA W DOBIE KRYZYSU

| Dr Anna Visvizi

9

kolejnych rządów greckich w okresie 2010–2015.

Według komentatorów życia politycznego kanclerz Niemiec nie uniknęła grzechu błędnej oceny swoich interlokutorów/odpowiedników, a to zaważyło na kształcie relacji dwustronnych między oboma państwami oraz na zakresie i efektywności programów pomocowych zaoferowanych Grecji. Na postawę polityczną Merkel, w tym także wobec Grecji, wpływ miało kilka czynników: (I) zobowiązania kanclerz wobec jej elektoratu i zaplecza partyjnego; (II) integralność prowadzenia polityki tożsama z respektowaniem reguł i zasad funkcjonowania UGW; (III) wymóg działania w myśl idei solidarności europejskiej; (IV) świadomość, że porażka, tj. nieumiejętność zapobieżenia Grexitu, uczyniłaby z Merkel polityczny symbol w podręcznikach historii. To w tym kontekście należy analizować relacje, jakie rozwinęły się między Merkel a Georgem Papandreou (premier Grecji w okresie kwiecień 2010 – listopad 2011), Antonisem Samarasem (marzec 2012 – grudzień 2014) oraz Aleksisem Tsiprasem (styczeń 2015 – lipiec 2015).

W początkowym okresie kryzysu, kiedy już opracowano i zatwierdzono metodę

udzielenia pomocy Grecji, nastąpiła chwila euforii, kiedy to politycy krajów wierzycieli bezkrytycznie objęli i obdarzyli kredytem zaufania greckich polityków. Na szczególną uwagę zasługuje tu sposób, w jaki potraktowano premiera Grecji Georga Papandreou, błyskotliwego i charyzmatycznego mówcę (przy czym angielski jest jego językiem ojczystym), polityka, który dużo podróżuje i bywa, gdzie bywać należy. Unikając podejmowania kwestii machinacji statystycznych dotyczących wielkości deficytu publicznego Grecji w 2009 r.¹⁵, Papandreou kreował w oczach wspólnoty międzynarodowej negatywny obraz Grecji (działanie chyba bez precedensu dla premiera rządu!) i dystansował się od wydarzeń w Grecji. Obwiniął poprzedni centroprawicowy rząd oraz rynki kapitałowe i spekulantów za sytuację w Grecji, efektywnie budował własny wizerunek jako zaangażowanego,

¹⁵ Dokładniej o tym, patrz: A. Visvizi, From Grexit to Grecovery: the Paradox of the Troika's Engagement with Greece, „Perspectives on European Politics and Society”, 2014, 15(3): 335–345, DOI: tandfonline.com/doi/full/10.1080/15705854.2014.912401 (dostęp: wrzesień 2015).

NIEBEZPIECZNE ZWIĄZKI, CZYLI NIEMCY I GRECJA W DOBIE KRYZYSU

| Dr Anna Visvizi

10

odpowiedzialnego, nowoczesnego polityka, kosmopolitę i obywatela świata, niemalże „zbawiciela” Grecji i Unii Europejskiej. Paradoksalnie argumenty przedstawiające Grecję w jak najgorszym świetle były podchwytywane przez media i decydentów, a Papandreou za ich wygłaszanie i rzekome próby ratowania kraju zyskiwał sympatię oraz poparcie. Np. po tym, gdy nazwał Grecję skorumpowanym krajem, od Junckera usłyszał pochwałę za „mówienie prosto w oczy”¹⁶. W październiku 2010 r. został zaś uhonorowany prestiżową niemiecką nagrodą Kwadrygi za „odwagę powiedzenia prawdy”¹⁷. W tym samym roku magazyn „Foreign Policy” uwzględnił go na liście Top 100 Global Thinkers za „zrobienie, co najlepszego się dało w najgorszym dla Grecji roku”¹⁸.

¹⁶ J.C. Juncker, cytowany w: J. Kakissis, George Papandreou: Greece Had To Make Changes, „NPR”, 2012, 1 May 2012, npr.org/2012/05/01/150804420/george-papandreou-greece-had-to-makechanges (dostęp: wrzesień 2015).

¹⁷ greeknewsagenda.gr/2010/10/papandreou-receives-die-quadriga-award.html (dostęp: wrzesień 2015).

¹⁸ W oryginale: „[for] making the best of Greece’s worst year”.

Papandreou postrzegany był przez kanclerz Niemiec jako wiarygodny polityk (stąd nagrody i wyróżnienia), a jego opinie o sytuacji w Grecji miały siłę perswazji. Tłumaczy to konsternację i poczucie bezsilności Merkel¹⁹, gdy w 2011 r., po maratonie negocjacji (w sprawie możliwej redukcji zadłużenia Grecji wobec jej wierzycieli prywatnych i związanej z tym możliwości udzielenia Grecji kolejnej transzy pomocowej) podczas szczytu G20 w Cannes, dowiedziała się, że Papandreou chce rozpisać referendum w tej sprawie²⁰.

W przeciwieństwie do Papandreou, którego obdarzono kredytem zaufania, Antonis

¹⁹ P. Spiegel, How the euro was saved?, FT Series 11.05.2014, next.ft.com/f6f4d6b4-ca2e-11e3-ac05-00144feabdc0 (dostęp: wrzesień 2015); S. Simons, Tough Words: Merkel and Sarkozy Halt Payments to Athens, Spiegel Online International 03.11.2011, spiegel.de/international/europe/tough-words-merkel-and-sarkozy-halt-payments-to-athens-a-795638.html (dostęp: wrzesień 2015).

²⁰ Więcej na temat planowanego referendum i jego niby demokratycznego charakteru, patrz: A. Visvizi, The crisis in Greece, democracy, and the EU, Carnegie Ethics Online, December 2012, carnegiecouncil.org/publications/ethics_online/0076.html (dostęp: listopad 2014).

NIEBEZPIECZNE ZWIĄZKI, CZYLI NIEMCY I GRECJA W DOBIE KRYZYSU

| Dr Anna Visvizi

11

Samaras musiał już pracować na zaufanie²¹ partnerów Grecji – a budował je na fundamentach oszczędności wypracowanych przez jego przeciwników politycznych oraz na swej krytycznej postawie wobec pierwszego programu dostosowawczo-naprawczego dla Aten z 2010 r. Szczególnie ten drugi czynnik zaważył na stosunku Merkel do Samarasa. Już dziś dostępne informacje sugerują, że w owym czasie Merkel była sfrustrowana tak nieprzejdniętym sprzeciwem Samarasa wobec programu z 2010 r. i programu przejściowego z czerwca 2011 r. Dała temu bardzo jasny wyraz podczas zjazdu Europejskiej Partii Ludowej (EPP) 23 czerwca 2011 r.²² Trzeba również wziąć pod uwagę, że – po doświadczeniach z Cannes kanclerz miała prawo nabrać podejrzliwości co do intencji polityków greckich. Dodatkowo w odróżnieniu od Papandreou Samaras

wydawał się bardziej stonowanym politykiem, który potrzebuje czasu, aby zostać dostrzeżonym przez partnerów dyskusji – jego prezencja i sposób komunikowania bliższe są stylowi męża stanu niż showmana.

Kiedy wyniki wyborów w Grecji z 19 lutego 2012 r. nie pozwoliły na uformowanie rządu, a Samaras – jako przewodniczący partii, która zyskała największe poparcie – podjął się negocjacji w sprawie utworzenia rządu koalicyjnego, w relacjach między nim a Merkel nastąpił przełom. Przy okazji zjazdu EPP w marcu 2012 r. oboje zdołali zbudować oś porozumienia²³, która w kolejnych miesiącach zaowocowała zwiększonym zaufaniem Merkel do Samarasa, wyrażanym na forum UGW²⁴. Sytuacja uległa jednak zmianie we wrześniu 2014 r.,

²¹ H. Mahony, Samaras visit marks 'new relations' with Germany, 24.08.2012, euobserver.com/economic/117328 (dostęp: wrzesień 2015).

²² Y. Palaiologos, The Greek-German breakthrough that didn't come, Comment, Kathimerini 17.05.2015, ekathimerini.com/197010/article/ekathimerini/comment/t he-greek-german-breakthrough-that-didnt-come (dostęp: wrzesień 2015).

²³ Y. Palaiologos, The Greek-German breakthrough that didn't come, Comment, Kathimerini 17.05.2015, ekathimerini.com/197010/article/ekathimerini/comment/t he-greek-german-breakthrough-that-didnt-come (dostęp: wrzesień 2015).

²⁴ "Sie tun alles, damit Griechenland scheitert": Kritik aus Athen und Berlin an Rösler-Äußerungen, Tagesschau 24.07.2012, tagesschau.de/wirtschaft/griechenland-roesler100.html (dostęp: wrzesień 2015).

NIEBEZPIECZNE ZWIĄZKI, CZYLI NIEMCY I GRECJA W DOBIE KRYZYSU

| Dr Anna Visvizi

12

kiedy premier Grecji poprosił Merkel o poparcie idei wydłużenia terminów wywiązania się Aten ze zobowiązań (reformy i płatności) wobec wierzycieli. Merkel odmówiła²⁵ pomocy, co nadało wiarygodności argumentom opozycyjnej Syrizej. Ta, uciekając się do szantażu politycznego, doprowadziła zaś do przedwczesnych wyborów w styczniu 2015 r.

Wydaje się, że Merkel od chwili objęcia władzy przez Tsiprasa, podobnie jak Przewodniczący Komisji Europejskiej Jean-Claude Juncker, obdarzyła go zaufaniem i tym rodzajem sympatii, który doświadczeni ludzie mają do młodych, uśmiechniętych ludzi wykazujących zdolności i potencjał do działania. Media obfitują w materiał wizualny przedstawiający zadowolonych Merkel i Tsiprasa, dobrze czujących się w swoim towarzystwie.

Rząd Tsiprasa zdołał więc wynegocjować wydłużenie terminów realizacji zobowiązań

wobec wierzycieli, podczas gdy od lutego do czerwca toczyły się negocjacje o przyszłości Grecji w strefie euro (do dramatycznego szczytu państw strefy euro w lipcu 2015 r. nie było przecież pewne, czy Grexit zostanie odroczone). Negocjacje w tym okresie pełne były zawirowań, podczas gdy atmosfera dyskusji – szczególnie na linii Ateny–Berlin, głównie za sprawą bardzo kontrowersyjnego ministra finansów Grecji Janisa Waroufakisa na forum Eurogrupy – ulegała eskalacji. W wyniku braku środków w budżecie na spłatę zobowiązań Grecji wobec Europejskiego Banku Centralnego (EBC) i MFW w czerwcu 2015 r. wierzyciele Grecji zaproponowali jej pomoc finansową w zamian za zobowiązanie wprowadzenia reform o wartości 8 mld €²⁶. Według medialnych źródeł Tsipras miał zakomunikować Merkel, że planuje w tej sprawie ogłosić referendum, nie wspomniał jednak, że chciał też promować odrzucenie propozycji zaoferowanej przez wierzycieli. Według doniesień mediów Merkel miała

²⁵ M. Karnitschnig, How Merkel may have bungled Greek rescue, „Politico” 21.06.2015, politico.eu/article/how-merkel-may-have-bungled-greek-rescue (dostęp: wrzesień 2015).

²⁶ B. Fox, Tsipras agrees to more austerity in exchange for more aid, EUObserver 10.07.2015, euobserver.com/news/129570 (dostęp: wrzesień 2015).

NIEBEZPIECZNE ZWIĄZKI, CZYLI NIEMCY I GRECJA W DOBIE KRYZYSU

| Dr Anna Visvizi

13

wyrazić swoje rozczarowanie Tsiprasem, opisując jego sposób działania w polityce jako „twardy i ideologiczny”, a jego decyzję o referendum jako „prowadzenie Grecji z otwartymi oczyma do kolizji z murem”²⁷.

Byłoby ahistoryczne zastanawiać się, jak rozwinęłyby się sytuacja w Grecji i jaki miałyby to wpływ na relacje między Atenami a Berlinem, gdyby kanclerz Niemiec udało się trafniej ocenić intencje poszczególnych greckich polityków. Powyższa analiza sugeruje tylko, że Papandreou i Tsipras, reprezentujący najbardziej populistyczne postawy, zostali obdarzeni kredytem zaufania i w rezultacie to prezentowany przez nich wizerunek Grecji zaważył na środkach polityki gospodarczej definiującej programy pomocowe dla Grecji. Samaras został w tym ujęciu potraktowany nie fair, musiał bowiem zdobywać zaufanie Merkel dwa razy: na swoje własne konto oraz wskutek działań poprzedniego premiera.

Jednocześnie podjęte przez Samarasa próby zmienienia kierunku polityki gospodarczej na bardziej liberalny, oparty na zmniejszeniu wydatków poprzez redukcję zatrudnienia w sektorze publicznym oraz zmniejszenie obciążeń podatkowych w Grecji, były odrzucane. Tu ważną negatywną rolę odegrały Niemcy, które każdą wzmiankę o możliwości obniżenia podatków w Grecji odpierały „wszczepionym” w dyskurs przez rząd Papandreou argumentem, że Grecy unikają płacenia podatków, a to stanowi główne źródło kryzysu.

Trzeba jednak przy tym zaznaczyć, że pozycja Merkel wobec Grecji nie była łatwa. Jej działania, na ogół postrzegane w kategoriach odpowiedzialności za przyszłość UE i rzetelności w odniesieniu do polityki gospodarczej, często spotykały się z krytyką w Grecji, co musiało być dla kanclerz źródłem frustracji²⁸. Podobnie działania Papandreou i Tsiprasa, którzy nadużyli jej zaufania, były dla Merkel

²⁷ P. Müller, R. Pfister, Angela's Ashes: How Merkel Failed Greece and Europe, Spiegel Online International 03.07.2015, spiegel.de/international/europe/merkel-s-leadership-has-failed-in-the-greece-crisis-a-1042037.html (dostęp: wrzesień 2015).

²⁸ J. Chaffin, K. Hope, Greek rancour at Merkel's flying visit, „Financial Times” 09.10.2015, ft.com/intl/cms/s/0/1683551c-11e6-11e2-bbfd-00144feabdc0.html?ft_site=falcon&desktop=true#axzz3jjiFWXls (dostęp: wrzesień 2015).

NIEBEZPIECZNE ZWIĄZKI, CZYLI NIEMCY I GRECJA W DOBIE KRYZYSU

| Dr Anna Visvizi

14

osobistym ciosem – wskutek tych wydarzeń zanotowała przecież spadek poparcia w Niemczech²⁹. Trzeba też zwrócić uwagę, że proces komunikowania z greckimi odpowiednikami Merkel był bardzo trudny; nie tylko z racji na wagę spraw poddawanych dyskusji i wartość pomocy finansowej udzielanej Grecji, lecz także dlatego, że niemiecki i grecki kontekst kulturowy – pomimo wspólnych źródeł i wielu podobieństw – generują diametralnie różne systemy komunikacji społecznej.

Relacje Ateny–Berlin przez pryzmat dialogu społeczeństw

W dyskursie medialnym, sugerującym konflikt między Niemcami a Grecją, często wykorzystuje się zdjęcia przedstawiające zdesperowanych demonstrantów, pełne zmęczenia ofiary kryzysu lub polityków wyrażających roszczeniowe gesty. Niemniej

²⁹ D. Tost, Merkel faces treacherous Greece vote in Bundestag, Euractiv 14.07.2015, euractiv.com/sections/euro-finance/merkel-faces-treacherous-greece-vote-bundestag-316272 (dostęp: wrzesień 2015).

też, że stosunki między oboma państwami uległy pogorszeniu podczas kryzysu, zdają się potwierdzać badania opinii publicznej przeprowadzane w obu krajach na przestrzeni minionych lat. Jeden z sondaży pokazuje np., że jeszcze w 2005 r. 78,4% greckich respondentów wyrażało pozytywny stosunek do Niemiec, podczas gdy w 2013 r. odsetek ten spadł do poziomu 33,2³⁰. Jednocześnie niemiecka prasa bulwarowa od początku trwania kryzysu w Grecji zdawała się sugerować, że niemieckie społeczeństwo zdaje sobie sprawę z konieczności udzielenia Grecji pomocy, ale rodzi to u niego niezadowolenie i frustrację, tym bardziej że wraz z brakiem poprawy sytuacji w Grecji zaczęło sądzić, że greckie elity rządzące nie chcą wprowadzać reform oszczędności fiskalnych³¹. I tak w marcu 2010 r. sondaże

³⁰ Liebe der Griechen für Deutschland ist erloschen, Die Zeit Online 18.08.2013, zeit.de/gesellschaft/2013-08/griechenland-deutschland-beliebtheit-umfrage-euro-krise (dostęp: wrzesień 2015).

³¹ Ziehen uns die Griechen mit in den Abgrund?, Umfrage 24.06.2011, bild.de/politik/inland/griechenland-krise/griechenland-krise-so-denken-die-deutschen-18511038.bild.html (dostęp: wrzesień 2015).

NIEBEZPIECZNE ZWIĄZKI, CZYLI NIEMCY I GRECJA W DOBIE KRYZYSU

| Dr Anna Visvizi

15

opinii publicznej wskazywały, że 68% Niemców jest przeciwnie udzieleniu Grecji pomocy finansowej³², a w czerwcu 2011 r. odsetek ten spadł do poziomu 60³³. Z kolei w latach 2011–2015 nastawienie opinii publicznej do tej kwestii utrzymywało się na mniej więcej tym samym poziomie.

W odniesieniu do członkostwa Grecji w strefie euro w okresie, kiedy Grexit wydawał się prawdopodobny, czyli w pierwszej połowie 2015 r., wyniki sondaży badań opinii publicznej wskazywały zaś na dużą dynamikę zmian stosunku społeczeństwa niemieckiego wobec tej sprawy. Jak wskazuje wykres, negatywne nastawienie Niemców do pozostania Grecji w strefie euro osiągnęło apogeum w marcu 2015 r. (59%). W tym samym okresie aż 80% badanych uważało,

że grecki rząd nie zachowuje się poważnie wobec swych europejskich partnerów³⁴. W maju 2015 r. zaś odsetek przeciwników członkostwa Grecji w strefie euro spadł do 52%, aby powrócić do 58% w czerwcu 2015 r.³⁵.

Jednocześnie, według wyników innych sondaży, 27% badanych uważało, że niewypłacalność Grecji i potencjalne opuszczenie przez nią strefy euro negatywnie odbiłoby się na niemieckiej gospodarce. Z kolei sondaż Forschungsgruppe wskazywał, że 67% Niemców było zdania, że nie miałyby to poważnego albo wręcz żadnego wpływu na stan ich gospodarki³⁶. Tuż przed szczytem

³² Zwei Drittel der Bürger gegen deutsche Kredite für Griechenland Westerwelle auf Rekordtief, Politbarometer März II, 10.03.2010, 2010, forschungsgruppe.de/Umfragen/Politbarometer/Archiv/Politbarometer_2010/Maerz_II (dostęp: wrzesień 2015).

³³ EHEC: Kritik am Krisenmanagement von Bund und Ländern Mehrheit gegen weitere Finanzhilfen für Griechenland, Politbarometer, 10.06.2011, forschungsgruppe.de/Umfragen/Politbarometer/Archiv/Politbarometer_2011/Juni (dostęp: wrzesień 2015).

³⁴ Griechenlands Euro-Austritt: Mehrheit der Deutschen für Grexit, Spiegel Online 13.03.2015, spiegel.de/politik/ausland/umfrage-griechenland-mehrheit-der-deutschen-fuer-grexit-a-1023298.html (dostęp: wrzesień 2015).

³⁵ Deutsche halten Grexit für immer wahrscheinlicher, Yougov 17.06.2015, yougov.de/news/2015/06/17/deutsche-halten-grexit-fur-immer-wahrscheinlicher (dostęp: wrzesień 2015).

³⁶ Nur 10 Prozent meinen, es hätte weitere Zugeständnisse an Griechenland geben sollen – Deutsche erwarten Niederlage der griechischen Regierung beim Referendum, Politbarometer Juli I 2015, 03.07.2015, forschungsgruppe.de/Umfragen/Politbarometer/Archiv/Politbar

NIEBEZPIECZNE ZWIĄZKI, CZYLI NIEMCY I GRECJA W DOBIE KRYZYSU

| Dr Anna Visvizi

16

państw strefy euro, w trakcie którego wypracowano kompromis w sprawie udzielenia Grecji kolejnego pakietu pomocowego, sondaże odnotowały zaś gwałtowny spadek (z 53 w czerwcu do 47% w lipcu) opinii negatywnych w kwestii członkostwa Grecji w strefie euro³⁷. Wyniki badania z lipca 2015 r. warto jednak skorelować z innymi sondażami, których celem było zidentyfikowanie, co Niemcy uważają za największy problem dla Niemiec. Tu zdecydowana większość respondentów wskazała na uchodźców i sprawę azylu³⁸.

Wyniki badań opinii publicznej nie oddają pełnego obrazu sytuacji – nasświetlają

jedynie wybrane trendy i nastawienia społeczeństwa, ale pozwalają na identyfikację głównych tematów, które kształtowały debatę publiczną w odniesieniu do kryzysu w Grecji w latach 2010–2015.

Poza kwestią zaangażowania się Niemiec w programy pomocowe dla Grecji oraz członkostwo Grecji w UGW na relację między oboma państwami wpływ miał: (I) oparty w dużej mierze na stereotypach argument o unikaniu płacenia podatków w Grecji, szczególnie przez tzw. bogatych; (II) argument o niewdzięczności Niemiec, cierpieniach Greków w okresie II wojny światowej i niespłaconym długu wojennym wobec Grecji, promowany głównie przez Syryzę i skrajno-prawicowy Złoty Świt. W rozpowszechnianiu tychże opinii dużą rolę odegrały media, ale – wydaje się – to nie one zaważyły na kształcie i jakości relacji między oboma krajami na poziomie rządowym oraz społeczeństw.

W tym kontekście trzeba podkreślić, że dyskursy sugerujące istnienie sporu zazwyczaj operują na wysokim poziomie generalizacji, pozwalając odbiorcom wypełnić i zdefiniować ich treść. W ten sposób bardzo łatwo jest zaś wykreować atmosferę konfliktu między oboma państwami. W przypadku Aten i Berlina

ometer_2015/Juli_I_2015/ (dostęp: wrzesień 2015).

³⁷ Griechenlandkrise spaltet die Europäer, Y-ougov 10.07.2015, y-ougov.de/news/2015/07/10/griechenlandkrise-spaltet-die-europaer (dostęp: wrzesień 2015).

³⁸ Inzwischen will knappe Mehrheit Griechenland wieder im Euro halten – Thema Flüchtlinge und Asyl ist das mit Abstand wichtigste Problem in Deutschland, Politbarometer Juli II 2015, 24.07.2015, forschungsgruppe.de/Umfragen/Politbarometer/Archiv/Politbarometer_2015/Juli_II_2015/ (dostęp: wrzesień 2015).

NIEBEZPIECZNE ZWIĄZKI, CZYLI NIEMCY I GRECJA W DOBIE KRYZYSU

| Dr Anna Visvizi

17

(poza skrajnymi epizodami, których nie sposób było uniknąć) byłoby jednak nie fair mówić o animozjach i antypatii Niemców wobec Greków i na odwrót. Warto zatem pamiętać o tych Niemcach, którzy ze zmartwieniem obserwowali rozwój sytuacji w Grecji i wyrażali empatię wobec pogarszających się warunków życia w tym kraju. Nie doszło też np. do przejawów ostracyzmu wobec diaspory greckiej w Niemczech. Co więcej, oddolne inicjatywy tej ostatniej, mające na celu zbiórkę leków, odzieży, produktów żywnościowych, spotkały się z dużym poparciem społeczeństwa niemieckiego na poziomie lokalnym. Oczywiście z rozmów zasłyszanych na ulicach Niemiec i tych prowadzonych w niemieckich środowiskach akademickich można wywnioskować, że gros Niemców nie może pojąć, jak mimo ogromnej pomocy finansowej udzielonej Grecji sytuacja w tym kraju nie ulega poprawie. Pokutuje jednocześnie – mające potwierdzenie w rzeczywistości – przekonanie, że greccy politycy nie chcą wprowadzać polityki „zaciskania pasa” oraz że Grecy nie płacą podatków (co mija się z prawdą).

Na bilans relacji między Berlinem a Atenami oraz ich kształt bardzo duży wpływ wywarli też w okresie omawianego

kryzysu aktorzy pozarządowi, głównie fundacje niemieckie. W 2012 r. swoje placówki na terenie Grecji otworzyły m.in. F. Ebert Stiftung, K. Adenauer Stiftung, H. Boell Stiftung oraz Friedrich-Naumann Stiftung. Organizacje te kształtowały dyskurs medialny o kryzysie, a także relacje na linii Berlin–Ateny na poziomie rządowym oraz społecznym.

W tym kontekście nie można też pominąć roli niemieckiego biznesu, który przy poparciu rządu niemieckiego chciał zachęcić niemiecki sektor MŚP do inwestowania w Grecji³⁹. Podczas rozmów prowadzonych w owym czasie między ministrami gospodarki i finansów Grecji i Niemiec Berlin zadeklarował chęć utworzenia „banku rozwoju” w Grecji, którego celem byłoby rozwiązanie potencjalnego problemu braku płynności finansowej przedsiębiorstw oraz stworzenie zachęt do inwestycji. Choć idea nie została wcielona w życie, stanowi – z jednej strony

³⁹ H. Smith, German industry group visits Athens in initiative to encourage small and medium companies to invest in crisis-hit country, „The Guardian” 09.10.2012, theguardian.com/business/2011/oct/09/germany-boost-greece-business-investment (dostęp: wrzesień 2015).

NIEBEZPIECZNE ZWIĄZKI, CZYLI NIEMCY I GRECJA W DOBIE KRYZYSU

| Dr Anna Visvizi

18

– przykład dobrej woli (obała więc tezę o istnieniu konfliktu między Niemcami a Grecją), a z drugiej – wskazuje na wielopoziomowość procesu ewolucji stosunków między oboma krajami.

Podsumowanie i wnioski

Analiza trudnej sytuacji w Grecji oraz roli, jaką Niemcy odegrały w procesie przeciwdziałania kryzysowi w Grecji w latach 2010–2015 dowodzi, że relacje między Atenami a Berlinem ewoluowały – a ponadto, że były zależne od wielu czynników wynikających na różnych etapach kształtowania polityki w Niemczech i w Grecji oraz w instytucjach wspólnotowych, w tym tych w Eurogrupie, w Komisji Europejskiej, Europejskim Banku Centralnym czy Parlamencie Europejskim. Co więcej, relacje na linii Ateny–Berlin wzbudzały i wzbudzają kontrowersje, gdyż ogniskują nie tylko postawy polityków oraz problemy polityczne i gospodarcze specyficzne dla stosunków obustronnych między oboma krajami, lecz także postawy i obawy polityków oraz społeczeństw z pozostałych krajów członkowskich strefy euro i – szerzej – UE. Dodatkowo obarczone są balastem starych i nowych stereotypów oraz wynikają z powierzchownej wiedzy

Niemiec o specyfice funkcjonowania systemu polityczno-gospodarczego Grecji.

Co jednak istotne, taka sytuacja dla wielu uczestników dyskusji publicznej o kryzysie w strefie euro stała się wygodnym przyczynkiem do lansowania argumentów korzystnych wyłącznie dla ich własnego interesu politycznego. I właśnie owo zakotwiczenie relacji między Grecją a Niemcami w szerszych ramach (w kontekście kryzysu w strefie euro i reformy zarządzania gospodarczego, wzrostu znaczenia Niemiec na forum UE) oraz dramatyczne społeczno-gospodarcze konsekwencje recesji w Grecji nadają tym dwustronnym stosunkom charakter sporu. W mojej opinii jest jednak uproszczeniem określać je mianem konfliktu.

Na zakończenie warto jeszcze podkreślić, że w ewolucji relacji między oboma krajami ważną rolę odegrała zła komunikacja między Grecją a jej wierzycielami. Zakłócenia w przepływie informacji wpłynęły na zakres reform określonych w programach naprawczych oraz ograniczyły efektywność ich implementacji. Pozostaje mieć nadzieję, że komunikacja ta ulegnie jednak poprawie w latach następnych.

Dr Anna Visvizi

KALENDARIUM

| Michał Kędzierski

19

• 23.03.2015

Z dwudniową wizytą do Berlina przybył premier Grecji Alexis Tsipras. W Urzędzie Kanclerskim szef greckiego rządu spotkał się z kanclerz Angelą Merkel. Głównym tematem rozmowy był program reform, do przedstawienia których premier Grecji zobowiązał się na marcowym szczycie Rady Europejskiej. W zamian za przeprowadzenie odpowiednich reform Grecja ma otrzymać kolejne transze międzynarodowej pomocy finansowej. Podczas konferencji prasowej Merkel podkreśliła znaczenie reform strukturalnych dla prawidłowego rozwoju greckiej gospodarki oraz zaznaczyła, że Ateny powinny wywiązywać się ze swoich zobowiązań. Podkreśliła, że to nie Niemcy „są instytucją, która decyduje, czy grecki program reform jest słuszny i wystarczający”, lecz „międzynarodowe instytucje”. Była to odpowiedź na skierowany do Merkel otwarty list premiera Tsiprasa, w którym prosił niemiecką kanclerz o wywarcie wpływu na Europejski Bank Centralny. Tsipras przestrzegł w nim przed przeciążaniem Grecji nadmiernym wysiłkiem reformatorskim i zaapelował o dalszą międzynarodową pomoc finansową. W Berlinie Tsipras mówił z kolei o potrzebie dialogu między Grecją a Niemcami. „Musimy się lepiej rozumieć” – przekonywał i ostrzegł przed wzajemnym obarczaniem się winą: „Ani Grecy nie są leniwi, ani Niemcy nie są winni greckim nieszczęściom. Musimy nad tym ciężko pracować, by przezwyciężyć te okropne stereotypy”. Tsipras zapowiedział w Berlinie przeprowadzenie „obszernych reform strukturalnych”, które mają pomóc wyjść Grecji na ścieżkę stabilnego wzrostu.

• 23.03.2015

W Berlinie odbyło się zorganizowane przez Centrum Stosunków Międzynarodowych oraz Fundację Roberta Boscha pierwsze Polsko-Niemieckie Forum Energetyczne. W prowadzonym przez Janusza Reitera i Friedberta Pflügera spotkaniu udział wzięli ministrowie gospodarki obu państw – Janusz Piechociński i Sigmar Gabriel – oraz przedstawiciele polskich i niemieckich koncernów energetycznych: KGHM, Lotosu, Kulczyk Investment, Siemens, BASF, 50Hertz oraz Vattenfall. Głównym tematem forum była współpraca Polski i Niemiec w sektorze

KALENDARIUM

| Michał Kędzierski

20

---

energetycznym, również w zakresie kształtowania polityki energetyczno-klimatycznej Unii Europejskiej. Podczas spotkania przedstawiono przygotowany przez CSM i Fundację Roberta Boscha raport *The energy for Cooperation: analiza potencjalnej współpracy Polski i Niemiec w sektorze energii*.

• 24.03.2015

We francuskich Alpach rozbił się, lecący z Barcelony do Düsseldorfu, samolot niemieckich tanich linii lotniczych Germanwings. Na pokładzie Airbusa A320 znajdowało się 144 pasażerów oraz sześciu członków załogi. Wśród ofiar katastrofy byli obywatele Niemiec, Hiszpanii oraz Turcji. Jak wykazało później śledztwo, jeden z dwójki pilotów – po tym, jak został sam w kokpicie – umyślnie skierował maszynę w stronę ziemi. Drugiemu pilotowi nie udało zapobiec tragedii. Katastrofa stała się przyczynkiem do poważnej dyskusji nad standardami bezpieczeństwa lotów w Europie.

• 27.03.2015

Bundestag przyjął ustawę wprowadzającą opłaty za korzystanie z niemieckich autostrad dla kierowców samochodów osobowych, przygotowaną przez Ministerstwo Transportu kierowane przez Alexandra Dobrindta (CSU). Zgodnie z projektem wpływy z myta mają zasilić budżet państwa kwotą 500 mln euro rocznie. Środki te w całości zostaną przeznaczone na rozbudowę infrastruktury drogowej. Wysokość rocznej opłaty ma zależeć od pojemności silnika pojazdu oraz emisji spalin, ale możliwy też będzie zakup winiet dziesięciodniowych oraz dwumiesięcznych. Wątpliwości co do zgodności projektu ustawy z prawem unijnym zgłaszała już Komisja Europejska. Według przygotowanego dla KE raportu myta narusza zasadę niedyskryminacji obywateli pozostałych krajów UE. Jednym z powodów były przewidziane w ustawie wysokie opłaty za winiety krótkookresowe, z których głównie korzystać będą zagraniczni kierowcy. Ponadto wprowadzenie myta zostanie zrekompensowane niemieckim kierowcom w postaci obniżenia podatku drogowego. W ten sposób koszty poniosą de facto jedynie zagraniczni użytkownicy autostrad. Unia Europejska oficjalnie zbada zgodność ustawy z prawem unijnym

KALENDARIUM

| Michał Kędzierski

21

---

dopiero po jej wejściu w życie z początkiem 2016 r. Wprowadzenie myta dla zagranicznych kierowców było warunkiem wejścia CSU do koalicji rządowej jesienią 2013 r.

• 30.03.2015

W Poczdamie spotkali się ministrowie obrony państw Trójkąta Weimarskiego: Tomasz Siemoniak, Ursula von der Leyen oraz Jean-Yves Le Drian. Tematem spotkania szefów MON Polski, Niemiec i Francji była realizacja postanowień ostatniego szczytu NATO w Walii oraz przygotowanie następnego, który ma się odbyć w 2016 r. w Warszawie, jak również rozszerzenie współpracy państw Trójkąta Weimarskiego w zakresie polityki bezpieczeństwa. Polska, Niemcy i Francja chcą przedstawić wspólne stanowisko w sprawie rozwoju unijnej Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony na czerwcowym szczycie Rady Europejskiej. Po spotkaniu ogłoszono komunikat, w którym ministrowie wyrazili wolę pogłębienia współpracy oraz wniesienia wkładu w stworzenie nowej strategii europejskiej polityki zagranicznej i polityki bezpieczeństwa. Ministrowie skierowali w tej sprawie wspólny list do wysokiej przedstawiciel UE Federiki Mogherini.

• 31.03.2015

W Berlinie odbyły się 17. niemiecko-francuskie konsultacje międzyrządowe. W centrum zainteresowania znalazły się tematy polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, sprawiedliwości i spraw wewnętrznych, finansów, gospodarki, promocji zatrudnienia, kultury i szkolnictwa oraz ochrony klimatu. Podczas konferencji prasowej Angela Merkel i François Hollande podkreślili dotychczasowe zaangażowanie w deeskalację konfliktu na Ukrainie i zapowiedzieli dalsze starania w zapewnienie pokoju w Europie. Niemcy i Francja wspólnie z Polską mają przygotować propozycje na czerwcowy szczyt Rady Europejskiej, na którym ma być omawiana Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa UE. Kontynuowane mają być wspólne inicjatywy Paryża i Berlina w Afryce, m.in. w Mali. W kwestii ochrony klimatu zapowiedziano wspólne dążenia do podpisania prawnie wiążącej umowy międzynarodowej podczas światowej konferencji klimatycznej w Paryżu pod koniec 2015 r. Merkel i Hollande zapowiedzieli także starania nad

KALENDARIUM

| Michał Kędzierski

22

---

ureczywistnieniem europejskiej unii energetycznej, nad poprawą wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz nad rozwojem technologii energooszczędnych. Ważnym tematem pozostawały sprawy gospodarcze. Oba państwa mają zintensyfikować współpracę w obszarach przemysłu, energii oraz technologii informacyjnych. Merkel i Hollande podkreślili także znaczenie podpisania do końca 2015 r. umowy o wolnym handlu z USA. Transatlantyckie Partnerstwo w dziedzinie Handlu i Inwestycji (TTIP) ma być impulsem do dalszego rozwoju Europy, zwłaszcza jej konkurencyjności na światowych rynkach. W kwestii bezpieczeństwa wewnętrznego Niemcy i Francja zapowiedziały walkę z międzynarodowym terroryzmem. Szczególne wysiłki mają zostać skupione na ograniczeniu możliwości napływu ekstremistów spoza Europy, zwłaszcza z obszaru Bliskiego Wschodu. „Mówię często o niemiecko-francuskim partnerstwie. W ostatnich dniach i w ostatnich tygodniach stało się ono raczej niemiecko-francuskim braterstwem” – chwalił współpracę Berlina i Paryża François Hollande.

- 1.04.2015

Z wizytą do Berlina przybył premier Ukrainy Arsenij Jaceniuk. Głównym jej celem było pozyskanie wsparcia Zachodu w relacjach z Rosją, zwłaszcza jeśli chodzi o realizację postanowień lutowego porozumienia z Mińska o zawieszeniu broni w Donbasie. Ukraina oskarża Moskwę o łamanie ustaleń. „Prawdziwym dążeniem Putina jest wyeliminowanie Ukrainy jako suwerennego państwa i wypowiedzenie wojny Zachodowi” – ostrzegął Jaceniuk podczas dyskusji w siedzibie Fundacji Konrada Adenauera. Kanclerz Merkel wezwała Moskwę do przestrzegania porozumień mińskich, bez realizacji których nie zostaną zniesione unijne sankcje wobec Rosji. „Moskwa złamała prawo międzynarodowe i musi respektować integralność terytorialną Ukrainy” – mówiła Merkel. Ukraiński premier zabiegał także o wsparcie gospodarcze Niemiec w procesie reform. Kanclerz Angela Merkel wyraziła uznanie dla dotychczasowych osiągnięć rządu Jaceniuka i obiecała pomoc w odbudowie zrujnowanej gospodarki.

KALENDARIUM

| Michał Kędzierski

23

• 2.04.2015

W Szwajcarii podpisaniem wstępnego porozumienia zakończono międzynarodowe negocjacje w sprawie programu nuklearnego Iranu. W trwających od 2006 r. wielostronnych negocjacjach uczestniczył minister spraw zagranicznych Niemiec Frank-Walter Steinmeier. Kompromis z Lozanny zakłada m.in., że Iran zredukuje zapasy niskowzbożonego uranu o 98 proc. i znacząco zmniejszy liczbę zainstalowanych wirówek. W zamian za to Stany Zjednoczone i Unia Europejska mają znieść nałożone na ten kraj sankcje.

• 3.04.2015

Na kolejnych konsultacjach w ramach Trójkąta Weimarskiego spotkali się szefowie dyplomacji Polski, Niemiec i Francji. Szef polskiego MSZ Grzegorz Schetyna zaprosił do Wrocławia Franka-Waltera Steinmeiera oraz Laurenta Fabiusa, aby omówić problemy europejskiej polityki sąsiedztwa, w tym sytuację na Ukrainie oraz w krajach Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu, ale przede wszystkim dalsze kształtowanie wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony UE. „Powinna ona stanowić sedno polityki zagranicznej Unii Europejskiej. Wspólny głos Francji, Niemiec i Polski w tej sprawie jest ważnym sygnałem na forum UE, szczególnie w obecnej sytuacji politycznej” – mówił Grzegorz Schetyna. Ministrowie wysłali do Federiki Mogherini, wysokiej przedstawiciel UE ds. zagranicznych i polityki bezpieczeństwa, list z propozycjami wzmocnienia i rozwoju WPBiO. „Wyrażamy w nim nasze wyobrażenie co do polityki bezpieczeństwa w Europie” – komentował Frank-Walter Steinmeier. Ministrowie odnieśli się także do sytuacji na Ukrainie. „Realizacja mińskiego porozumienia nadal napotyka pewne trudności, jest to też proces zbyt powolny. Jeżeli jednak porównać sytuację dziś i tę sprzed kilku miesięcy, widać, że starania te doprowadziły do uspokojenia konfliktu na Ukrainie” – mówił Steinmeier. Szefowie MSZ Polski, Niemiec i Francji zgodzili się co do konieczności udzielenia pomocy gospodarczej Ukrainie. Grzegorz Schetyna zapowiedział, że Polska, Niemcy i Francja będą prezentowały wspólne stanowisko podczas szczytu Partnerstwa Wschodniego w Rydze. „Głos Trójkąta Weimarskiego jest zawsze słyszalny” – zapewniał.

KALENDARIUM

| Michał Kędzierski

24

• 4.04.2015

We wschodniemieckim miasteczku Tröglitz w Saksonii-Anhalt doszło do pożaru w domu dla uchodźców. Z ustaleń policji wynika, że jego przyczyną było motywowane politycznie podpalenie. Budynek nie był jeszcze zamieszkały, zaplanowano w nim miejsce dla 40 imigrantów. Przypadek z Tröglitz wywołał falę oburzenia w niemieckiej opinii publicznej. „Podejrzenie podpalenia w Tröglitz jest szokujące. Musimy wyraźnie dać do zrozumienia: uchodźcy są u nas mile widziani!” – napisał federalny minister sprawiedliwości Haiko Maas na Twitterze. Szef dyplomacji Frank-Walter Steinmeier wyraził zaniepokojenie o reputację Niemiec: „Wydarzenia w Tröglitz to hańba”. Atak na dom dla uchodźców w Tröglitz nie jest odosobnionym przypadkiem w ostatnim czasie. Do różnych aktów napaści dochodziło już w innych częściach Niemiec.

• 12–14.04.2015

Z trzydniową wizytą do Niemiec przybył premier Indii Narendra Modi. Głównym jej celem było otwarcie tegorocznych międzynarodowych targów przemysłowych w Hanowerze (Hannovermesse), których krajem partnerskim w tej edycji są właśnie Indie. Premier Modi oraz kanclerz Niemiec Angela Merkel wzięli udział w ceremonii otwarcia oraz zwiedzili indyjskie stoisko. Szefowa niemieckiego rządu nie kryła podziwu dla dynamicznego rozwoju gospodarki. Indyjski premier przybył do Niemiec z szeroką delegacją gospodarczą, by zabiegać o niemieckie inwestycje w Indiach. To część inicjatywy premiera Modiego „Make in India”, która ma propagować indyjską gospodarkę na świecie, przyciągnąć zagranicznych inwestorów i stworzyć nowe miejsca pracy. „Technologie, produkcja, jakość – to wszystko wiąże się z Niemcami” – zachwalał Narendra Modi. Indie są bowiem zainteresowane niemiecką technologią i know-how nie tylko w przemyśle, lecz także w energetyce, zwłaszcza w wykorzystywaniu odnawialnych źródeł energii oraz energooszczędności. Kanclerz Merkel zapewniła, że Niemcy są za dynamicznym rozwojem bilateralnych stosunków gospodarczych. Jak podkreśliła, Berlin poprzez wspólne projekty chce „uczestniczyć w podnoszeniu poziomu życia ludności” Indii. Temu służą mają projekty infrastrukturalne, w których Niemcy pragną mieć swój udział. Merkel zapowiedziała niemieckie poparcie dla przyspieszenia negocjacji nad umową

KALENDARIUM

| Michał Kędzierski

25

---

o wolnym handlu między Unią Europejską a Indiami. Na październik bieżącego roku zapowiedziane zostały niemiecko-indyjskie konsultacje międzyrządowe w Delhi.

- 14–15.04.2015

W Lubece odbył się szczyt ministrów spraw zagranicznych grupy G7 – siedmiu najbardziej uprzemysłowionych państw świata. Z początkiem roku Niemcy przejęły przewodnictwo grupy. Celem spotkania było przygotowanie czerwcowego szczytu przywódców państw G7 (Niemiec, Francji, Wielkiej Brytanii, Włoch, USA, Kanady i Japonii). Na szczyt nie zaproszono szefa rosyjskiej dyplomacji. W zeszłym roku Rosja została wykluczona z grupy po aneksji Krymu. Obok priorytetów zbliżającego się czerwcowego szczytu ważnym tematem spotkania pozostawała sytuacja na Ukrainie (problem realizacji postanowień porozumienia z Mińska) oraz na Bliskim Wschodzie (sytuacja w Syrii i Iraku, a także kwestia ugody z Iranem w sprawie programu nuklearnego). Obradom jak zwykle towarzyszyły protesty antyglobalistów.

- 22.04.2015

Przed parlamentarną komisją śledczą ds. wyjaśnienia tzw. afery NSA oraz przed komisją kontrolującą pracę służb zeznania złożył szef Urzędu Kanclerskiego Peter Altmaier. Polityk CDU ujawnił parlamentarzystom nowe ustalenia w sprawie współpracy niemieckiej Federalnej Służby Wywiadowczej (BND) z amerykańską Agencją Bezpieczeństwa Narodowego (NSA). Zgodnie z nimi BND na wniosek NSA inwigilowała cele na terenie Europy, w tym polityków, dyplomatów oraz przedsiębiorstwa. Zeznania Altmaiera spowodowały powrót afery NSA. Politycy opozycji oraz znaczna część opinii publicznej jest oburzona działaniami niemieckiego wywiadu, który miał w ten sposób pomagać Amerykanom w szpiegostwie gospodarczym i politycznym na terenie Europy. Pojawiły się przy tym żądania dymisji obecnego ministra spraw wewnętrznych i szefa Urzędu Kanclerskiego w latach 2005–2009 Thomasa de Maizièr, który miał wiedzieć o sprawie i ją zignorować. Opozycja (przy wsparciu koalicyjnej SPD) domaga się dogłębnego wyjaśnienia sprawy, włącznie z przesłuchaniem przed komisją śledczą kanclerz Angeli Merkel, która zgłosiła

KALENDARIUM

| Michał Kędzierski

26

---

już taką gotowość. Przy okazji afery narastać zaczęły tarcia w koalicji rządowej – od CDU demonstracyjnie zaczęła dystansować się SPD, wspierając szereg inicjatyw opozycji.

- 23.04.2015

W przeddzień setnej rocznicy rzezi Ormian na ziemiach tureckich Joachim Gauck – w swym wystąpieniu podczas nabożeństwa ekumenicznego w berlińskiej katedrze – jako pierwszy prezydent w historii Niemiec użył terminu „ludobójstwo”, odnosząc się do tego wydarzenia”. Jak zgodnie oceniły media, złamał w ten sposób tabu w niemieckiej polityce. Gauck wspominał także o współodpowiedzialności Niemców za tamtą tragedię: „Także my, Niemcy, musimy stawić czoło wyzwaniu, jakim jest rozliczenie się z przeszłością, jeśli chodzi o współodpowiedzialność, ewentualnie nawet o współwinę za ludobójstwo Ormian”. Niemcy – jako ówczesny sojusznik Imperium Osmańskiego – wiedziały o dokonywanych przez Turków masakrach, ale ze względów politycznych nie uczyniły nic, żeby im zapobiec. Następnego dnia nad tekstem rezolucji w sprawie uznania rzezi Ormian za ludobójstwo pracował Bundestag.

- 27.04.2015

W Warszawie odbyły się 13. polsko-niemieckie konsultacje międzyrządowe, na które z niemal wszystkimi ministrami przybyła kanclerz Niemiec Angela Merkel. Głównymi tematami były kwestie współpracy bilateralnej oraz tematy bezpieczeństwa. Jak podkreśliła premier Ewa Kopacz, to dowód na to, że obie strony przywiązują dużą wagę do wzajemnych stosunków. Regularne coroczne spotkanie w ramach konsultacji międzyrządowych odbywają się od 1997 r. i stanowią główny instrument kontaktów na szczeblu rządowym. Niemcy tak intensywne i regularne konsultacje międzyrządowe prowadzą jedynie z Francją oraz z Izraelem.

- 5.05.2015

Ze swoją pierwszą wizytą do Berlina przybyła szefowa gruzińskiej dyplomacji Tamar Beruchashvili. Głównym tematem rozmów z ministrem Steinmeierem były stosunki niemiecko-

KALENDARIUM

| Michał Kędzierski

27

---

gruzińskie, m.in. przygotowanie zaplanowanego na 2017 r. „niemiecko-gruzińskiego roku przyjaźni”, oraz rozwój współpracy Gruzji z Unią Europejską. Steinmeier zwrócił uwagę, że podpisana niedawno umowa stowarzyszeniowa Gruzji z UE stanowi ogromną szansę dla tego kraju, ale związana jest także z koniecznością modernizacji Gruzji, którą Niemcy „ze wszystkich sił” chcą wspierać.

- 5–10.05.2015

W całych Niemczech odbył się ósmy i jak dotąd najdłuższy strajk kolejarzy zrzeszonych w Związku Zawodowym Niemieckich Maszynistów (GDL). Protestujący domagali się pięcioprocentowej podwyżki płac oraz skrócenia tygodniowego czasu pracy o godzinę. Strajk najbardziej dotknął pasażerów we wschodnich landach, w których na tory wyjechało ledwie 15 proc. składów. W zachodniej części kraju na trasach pojawiło się z kolei do dwóch trzecich pociągów. Przewodniczący GDL Claus Weselsky powiedział, że na razie związek nie planuje kolejnych protestów: „Kraj i pasażerowie zasłużyli na chwilę oddechu, a dyrekcja Deutsche Bahn ma teraz czas, by zastanowić się, jak powinna dalej postępować”.

- 7.05.2015

Minister spraw zagranicznych Frank-Walter Steinmeier przybył do rosyjskiego Wołgogradu (byłego Stalingradu), aby wspólnie z szefem rosyjskiej dyplomacji Siergiejem Ławrowem oddać hołd poległym podczas II wojny światowej. Ministrowie złożyli kwiaty na cmentarzu wojskowym. „W tych dniach, w których wspominamy koniec II wojny światowej, chcemy postawić w centrum uwagi to, co nas łączy, a nie to, co nas dzieli” – powiedział jeszcze przed wylotem z Berlina szef niemieckiej dyplomacji.

KALENDARIUM

| Michał Kędzierski

28

• 8.05.2015

Bundesrat zatwierdził ustawę wprowadzającą opłaty za korzystanie z niemieckich autostrad dla kierowców samochodów osobowych. Do wejścia w życie ustawy potrzebny pozostaje podpis prezydenta Niemiec Joachima Gaucka.

• 10.05.2015

Kancelerz Niemiec Angela Merkel udała się z jednodniową wizytą do Moskwy, by wspólnie z prezydentem Rosji Władimirem Putinem uczcić pamięć ofiar II wojny światowej. Przywódcy obu krajów złożyli kwiaty pod Grobem Nieznanego Żołnierza, a następnie udali się na Kreml w celu przedyskutowania bieżących problemów relacji dwustronnych. Podczas konferencji prasowej Merkel i Putin nie ukrywali dzielących ich różnic w kwestii Ukrainy. „Znajdujemy się w trudnej fazie stosunków, które mocno ucierpiały z powodu niezgodnej z prawem międzynarodowym aneksji Krymu” – mówiła kanclerz Niemiec. Prezydent Rosji wezwał z kolei Kijów do szybszego realizowania lutowych porozumień z Mińska i wyraził nadzieję na poprawę relacji z Niemcami. Angela Merkel przybyła do Moskwy dzień po oficjalnych obchodach 70. rocznicy zakończenia II wojny światowej, by swoją nieobecnością podczas centralnych uroczystości, podobnie jak inni zachodni przywódcy, zademonstrować sprzeciw wobec polityki Kremla na Ukrainie. Niemniej celem Berlina pozostaje kontynuacja dialogu z Rosją.

• 11–13.05.2015

Z okazji 50. rocznicy nawiązania stosunków dyplomatycznych między RFN a Izraelem do Berlina z wizytą przybył prezydent Izraela Re’uven Riwlin. Podczas pobytu w stolicy Niemiec wspólnie z prezydentem Joachimem Gauckiem wziął udział w uroczystościach na berlińskim dworcu Grunewald, skąd podczas II wojny światowej naziści wywozili Żydów do obozów zagłady. „Pamięć o prześladowaniach i zagładzie Żydów w czasach narodowosocjalistycznej dyktatury nie może nigdy wyblaknąć” – mówił niemiecki prezydent. Przywódcy obu państw wspólnie udzielili wywiadu prasowego, w którym ostrzegali przed nawrotem zachowań antysemitycznych oraz

KALENDARIUM

| Michał Kędzierski

29

---

zaapelowali o zwalczanie przejawów nienawiści do Żydów w Europie. Riwlin chwalił z kolei Niemcy jako „świetlany przykład demokracji na świecie”. Prezydent Izraela razem z kanclerz Niemiec Angelą Merkel wziął także udział w dyskusji ze studentami, podczas której jednym z głównych tematów była kwestia dostaw niemieckiej broni dla Izraela. Merkel broniła decyzji rządu o sprzedaży sprzętu wojskowego, uzasadniając ją wynikającą z historii szczególną odpowiedzialnością Niemiec za bezpieczeństwo państwa żydowskiego: „Uważamy, że Niemcy muszą w szczególnie sposób wspierać Izrael”. Niemcy mają sprzedaż Izraelowi sześć nowoczesnych okrętów podwodnych.

- 13.05.2015

Wizytę w Berlinie złożył Petro Poroszenko. Przywódca Ukrainy spotkał się w Urzędzie Kanclerskim z kanclerz Niemiec. Głównym tematem rozmów była sytuacja w ogarniętym wojną Donbasie. Przywódcy Niemiec i Ukrainy wspólnie uznali, że porozumienie o zawieszeniu broni z Mińska z lutego 2015 r., przy podpisaniu którego obecna była Merkel, nie jest przestrzegane. Kanclerz Niemiec zapewniła o poparciu dla procesu pokojowego na Ukrainie oraz obiecała wsparcie dla Kijowa w procesie reformowania kraju.

- 18.05.2015

Szef Związku Zawodowego Niemieckich Maszynistów (GDL) Claus Weselsky zapowiedział kolejny, tym razem bezterminowy strajk niemieckich kolejarzy. Poprzedni, jak do tej pory najdłuższy, miał miejsce w 5–10 maja i nie doprowadził do porozumienia między kolejarzami a Deutsche Bahn. Dziewiąty już strajk zakończył się 21 maja powrotem do stołu negocyjacyjnego. Protestujący domagali się pięcioprocentowej podwyżki płac oraz skrócenia tygodniowego czasu pracy o godzinę.

KALENDARIUM

| Michał Kędzierski

30

- 18–19.05.2015

W Berlinie miał miejsce dwudniowy szczyt Petersberskiego Dialogu Klimatycznego, w którym udział wzięli przedstawiciele 35 państw, w tym prezydent Francji François Hollande. Berlin i Paryż ściśle współdziałają w dziedzinie ochrony klimatu. We wspólnym oświadczeniu kanclerz Merkel i prezydenta Hollande'a wezwano do głębokich zmian w światowej gospodarce, m.in. całkowitej rezygnacji z ropy naftowej, gazu ziemnego i węgla do końca tego stulecia. Zapotrzebowanie na energię miałyby być pokrywane ze źródeł odnawialnych. Na szczycie w Paryżu w grudniu 2015 r. ma zostać zawarta globalna umowa klimatyczna, która – zgodnie z intencjami Merkel i Hollande'a – będzie zawierać ambitne cele klimatyczne. Porozumienie ma obejmować wszystkie kraje zrzeszone w ONZ.

- 21.05.2015

Kanclerz Niemiec wygłosiła w Bundestagu oświadczenie rządowe przed szczytem Partnerstwa Wschodniego w Rydze oraz szczytem grupy G7 w zamku Elmau w Bawarii. Podkreśliła, że Partnerstwo Wschodnie nie jest wymierzone w Rosję, lecz stanowi pomoc w transformacji państw obszaru poradzieckiego w przyjmowaniu europejskich standardów oraz w poprawie warunków życia w krajach objętych programem. Służyć mają temu umowy stowarzyszeniowe Ukrainy, Gruzji i Mołdawii z Unią Europejską. niemieckiego rządu po raz kolejny skrytykowała działania Rosji na Ukrainie, zwłaszcza aneksję Krymu jako złamanie prawa międzynarodowego i zakwestionowanie porządku pokojowego w Europie. Dodała, że dopóki trwa konflikt na wschodzie Ukrainy, w gronie najbardziej uprzemysłowionych państw świata – grupie G7 – nie będzie miejsca dla Rosji.

KALENDARIUM

| Michał Kędzierski

31

• 29.05.2015

Swoją pierwszą po wygranych wyborach parlamentarnych wizytę w Berlinie złożył premier Wielkiej Brytanii David Cameron. Głównym tematem rozmów z Angelą Merkel były brytyjskie propozycje reformy Unii Europejskiej. Podczas konferencji prasowej po spotkaniu Cameron zastrzegł, że jego celem nie jest likwidacja wolnego przepływu osób w ramach UE, lecz wprowadzenie takich zmian, by system socjalny państw takich jak Wielka Brytania nie stanowił dla obywateli innych krajów zachęty do osiedlania się. Angela Merkel wyraziła gotowość do poszukiwania rozsądnego kompromisu i wyraziła zrozumienie dla argumentacji Camerona, podkreślając m.in., że Unia Europejska nie jest „unią socjalną”, a jej rząd również jest przeciwko nadużywaniu świadczeń socjalnych przez jej obywateli.

• 3–4.06.2015

Z dwudniową wizytą do Berlina przybył Abd El-Fatah es-Sisi. Wywołało to wielkie kontrowersje, ponieważ prezydent Egiptu jest oskarżany o łamanie praw człowieka i – wbrew oficjalnej retoryce – ograniczanie przestrzeni demokracji w kraju. Zdaniem przeciwników Sisiego represjom poddawani są m.in. członkowie i zwolennicy Bractwa Muzułmańskiego.

Spotkania z Sisim odmówił przewodniczący Bundestagu Norbert Lammert. Prezydent Egiptu spotkał się zaś z prezydentem Niemiec Joachimem Gauckiem oraz kanclerz Angelą Merkel. Oboje wezwali Egipt do kontynuowania demokratycznej transformacji kraju oraz przestrzegania praw człowieka. Merkel podkreśliła, że Kair jest jednym z najważniejszych sojuszników Berlina w regionie bliskowschodnim i zapewniła o wsparciu dla procesu reform. Podczas wspólnej konferencji prasowej doszło jednak do nieprzyjemnego incydentu – gdy egipskiej dziennikarce nie pozwolono zadać pytania, zaczęła krzyżeć: „Sisi jest mordercą!”. W odpowiedzi inni egipscy delegaci wołali: „Niech żyje Egipt!”.

KALENDARIUM

| Michał Kędzierski

32

• 7–8.06.2015

W zamku Elmau w Bawarii odbył się dwudniowy szczyt grupy G7. Udział w nim wzięli przywódcy Niemiec (Angela Merkel), Francji (François Hollande), Wielkiej Brytanii (David Cameron), Włoch (Matteo Renzi), USA (Barack Obama), Kanady (Stephen Harper), Japonii (Shinzo Abe) oraz Unii Europejskiej (Jean-Claude Juncker oraz Donald Tusk). W spotkaniu zabrakło prezydenta Władimira Putina, po tym jak Rosja została wykluczona z grupy za działania na Ukrainie. Obradujący przywódcy zgodzili się, że powrót Rosji do prac G7 jest możliwy dopiero po pokojowym rozwiązaniu rosyjsko-ukraińskiego konfliktu. Do tego czasu w mocy pozostaną również wymierzone w Moskwę sankcje. Przewodniczący Rady Europejskiej powiedział nawet mediom, że jeśli decyzja w sprawie sankcji ulegnie zmianie, to tylko na rzecz ich zaostrzenia (opinia ta nie znalazła jednak poparcia w wypowiedziach innych przywódców).

Innym ważnym dla Niemiec tematem szczytu była ochrona klimatu – zabieg Berlina i Paryża o podpisanie konwencji klimatycznej (Angela Merkel za swoje działania doczekała się nawet przydomka „kanclerz klimatu”). Dwudniowy szczyt był okazją do zmanifestowania przyjaźni łączącej przywódców Niemiec i USA, której nie zaszkodziła nawet wciąż głośna w niemieckich mediach afera szpiegowska z udziałem amerykańskiego wywiadu. Światowe media obiegly zdjęcia dokumentujące świetne relacje Merkel i Obamy. Prezydent USA skierował także wiele ciepłych słów pod adresem Niemców. „Moja wiadomość dla narodu niemieckiego jest prosta: jesteśmy wdzięczni za waszą przyjaźń, za wasze przywództwo. Stoimy razem jako nierozłączni sojusznicy w Europie i na świecie”.

• 12.06.2015

Niemiecka prokuratura generalna poinformowała o umorzeniu śledztwa w sprawie inwigilacji telefonu komórkowego kanclerz Merkel z braku możliwości uzyskania od amerykańskiego wywiadu odpowiednich dowodów. W październiku 2013 r. światło dzienne ujrzał bowiem dokument, który potwierdzał, że numer telefonu Merkel znajdował się na liście celów amerykańskich nasłuchów. Według niemieckiej prokuratury pismo to nie może jednak zostać uznane za wiarygodny dowód przed sądem, stanowi bowiem tylko odpis oryginału.

KALENDARIUM

| Michał Kędzierski

33

„Oryginalnego dokumentu nie udało się [od NSA] otrzymać” – wyjaśnia prokuratura, która wykorzystwała już wszelkie możliwości uzyskania innych mocnych dowodów.

Niemiecka prokuratura wszczęła śledztwo w czerwcu 2014 r. Ważnym świadkiem w dochodzeniu miał zostać Edward Snowden, jednak do tej pory nie otrzymał od rządu w Berlinie gwarancji bezpiecznego pobytu w Niemczech (po przybyciu do RFN grozi mu ekstradycja do USA, jest bowiem poszukiwany międzynarodowym listem gończym). Nic nie wyszło także z przesłuchania Snowdena za pomocą wideokonferencji.

- 12.06.2015

Niemiecki Bundesrat uchwalił specjalną rezolucję, wzywającą rząd federalny do pełnego zrównania homoseksualnych związków partnerskich z małżeństwami. Rezolucja Małżeństwo dla wszystkich wyraźnie zaznacza, że związkom par homoseksualnych powinno zostać zapewnione również prawo do adopcji dzieci. Związki partnerskie dla osób tej samej płci wprowadzono w Niemczech w 2001 r. Chociaż za legalizacją małżeństw homoseksualnych opowiadają się niemieccy socjaldemokraci, nie należy się spodziewać poparcia inicjatywy przez koalicyjnych chadeków.

- 18.06.2015

Kancelerz Niemiec Angela Merkel wygłosiła w Bundestagu oświadczenie rządowe przed szczytem Rady Europejskiej w Brukseli. Wśród poruszonych w nim tematów znalazły się: postanowienia szczytu G7 w bawarskim zamku Elmau, cele polityki klimatycznej Niemiec, a także pilne sprawy dotyczące Unii: problem uchodźców z Afryki, przedostających się do Europy przez Morze Śródziemne, oraz negocjacje nad nowym programem pomocy finansowej dla Grecji. Merkel odniosła się do potrzeby podzielenia się państw członkowskich UE odpowiedzialnością za rzesze imigrantów i opowiedziała się za unijną solidarnością w tej sprawie. Nie pominęła też kwestii ewentualnego opuszczenia UE przez Wielką Brytanię – taki scenariusz oceniła jako negatywny i wzywała do głębokiej dyskusji nad propozycjami reform premiera Camerona. Poruszając problem Grecji, poinformowała zaś, że Niemcy pozostają stanowczymi zwolennikami pozostania

KALENDARIUM

| Michał Kędzierski

34

---

tego kraju w strefie euro, i zapewniła o gotowości do negocjacji w tej sprawie. W zamian za dalszą pomoc Ateny muszą jednak zdecydować się na niezbędne reformy gospodarcze. „Celem niemieckich działań jest pozostanie Grecji w strefie euro. Chcemy, aby mieszkańcy Grecji – tak jak obywatele Irlandii, Hiszpanii, Portugalii i Cypru – otrzymali perspektywę lepszej przyszłości” – tłumaczyła, wyrażając przekonanie, że porozumienie między Atenami a wierzycielami jest możliwe.

- 22.06.2015

Wizytę w Berlinie złożył sekretarz obrony USA Ashton Carter. Była to część europejskiego tournée ministra obrony Stanów Zjednoczonych, którego celem było pokazanie solidarności USA z Europą w obliczu napiętych stosunków Sojuszu Północnoatlantyckiego z Rosją od czasu aneksji Krymu i rozpoczęcia konfliktu na Ukrainie. Carter zapewnił w Berlinie, że „USA ani nie chcą widzieć w Rosji wroga NATO, ani nie chcą powrotu zimnej wojny”, jednak w razie konieczności staną w obronie swoich europejskich sojuszników. Sekretarz obrony USA dodał, że zaakceptowanie powrotu do myślenia w kategoriach stref wpływów jest obecnie niemożliwe. Przestrzegł tym samym Rosję przed próbą odbudowania takiej strefy, jak za czasów Związku Radzieckiego. Carter spotkał się w Berlinie z minister obrony Niemiec Ursulą von der Leyen, z którą omówił kwestie współpracy obu państw w ramach NATO. Pochwalił Berlin za podniesienie wydatków na obronność, o co Waszyngton postulował od dawna.

- 23–26.06.2015

Piątą w historii swojego panowania wizytę w Niemczech złożyła królowa Wielkiej Brytanii Elżbieta II. Głowie państwa towarzyszył małżonek – książę Filip. Na cześć królowej prezydent Niemiec Joachim Gauck wydał specjalne przyjęcie. Podczas uroczystej kolacji padło wiele deklaracji wzajemnej przyjaźni i dalszej ścisłej współpracy. Elżbieta II zaapelowała m.in. o jedność zachodniej i wschodniej części Europy, w czym komentatorzy polityczni doszukiwali się nawiązania do unijnej polityki premiera Davida Camerona. „Wielka Brytania jest częścią Europy,

KALENDARIUM

| Michał Kędzierski

35

---

a Unia Europejska potrzebuje Wielkiej Brytanii” – podkreślił z kolei prezydent Gauck. W prezencie подарował królowej obraz niemieckiej artystki Nicole Leidenfrost Koń w błękitnie królewskim, przedstawiający urodzoną w 1926 r. Elżbietę II jako dziewięciolatkę na kucyku. W podziękę Gauck otrzymał książkę Listy zmarłego autorstwa księcia Hermanna von Pückler-Muskau. Elżbieta spotkała się także w Urzędzie Kanclerskim z Angelą Merkel, z którą rozmawiała m.in. na temat przyszłości Wielkiej Brytanii w Unii. Brytyjska królowa oprócz Berlina odwiedziła także m.in. Frankfurt nad Menem oraz wyzwolony w 1945 r. przez brytyjskich żołnierzy obóz koncentracyjny Bergen-Belsen w Dolnej Saksonii.

- 26.06.2015

W tunezyjskim kurorcie Susa doszło do zamachu terrorystycznego. Ofiarami zamachowców, którzy zaatakowali zachodnich turystów na przyhotelowych plażach, byli przede wszystkim Brytyjczycy, Niemcy, Belgowie i Irlandczycy. Kanclerz Angela Merkel w rozmowie telefonicznej z prezydentem Tunezji Beji-Caid Essebsim zapewniła o wsparciu Niemiec dla Tunezji w zwalczaniu terroryzmu. Prezydent Tunezji był jednym ze specjalnych gości szczytu G7 w Bawarii, podczas którego omawiano m.in. problem terroryzmu w Afryce Północnej.

- 29.06.2015

Unia Chrześcijańsko-Demokratyczna (CDU) – partia, której od 15 lat przewodzi kanclerz Angela Merkel – świętowała w swojej berlińskiej siedzibie jubileusz 70-lecia. Merkel podkreśliła, że celem niemieckich chrześcijańskich demokratów był zawsze pomyślny rozwój kontynentu, a Europa oznacza dla chadeków przede wszystkim wspólnotę wartości. Szefowa niemieckiego rządu i jednocześnie przewodnicząca CDU zaapelowała o wytrwałe dążenie do kompromisu w sprawie programu pomocowego dla Grecji. Zastrzegła jednak, że „solidarność i własna odpowiedzialność są dwiema stronami tego samego medalu”, a Ateny, żeby otrzymać kolejne pieniądze od międzynarodowych wierzycieli, muszą wprowadzić odpowiednie reformy. Podczas uroczystości wiele nawiązywano do historii RFN, zwłaszcza do zjednoczenia Niemiec przed 25

KALENDARIUM

| Michał Kędzierski

36

---

laty, za co dziękowano kanclerzowi Helmutowi Kohlowi. Wśród zgromadzonych znajdowało się blisko 30 założycieli partii i wielu jej członków, sympatyków oraz specjalnych gości.

- 30.06.2015

Z wizytą do Berlina przybył premier Kosowa Isa Mustafa. Głównymi tematami spotkania przywódcy powstałego w 2008 r. państwa z kanclerz Niemiec były kwestie ekonomiczne, zwłaszcza problemy gospodarcze Kosowa, z którymi związana jest znaczna emigracja zarobkowa do Niemiec, a także relacje Prisztiny z Belgradem. Od normalizacji stosunków między Serbią a jej byłą prowincją zależą losy integracji europejskiej obu państw. Niemcy należą do krajów, które jako pierwsze uznały niepodległość Kosowa na początku 2008 r.

- 2.07.2015

Bundestag zaostrzył przepisy niemieckiego prawa azylowego. Zgodnie z „ustawą o pobycie, pracy zarobkowej i integracji obcokrajowców” cudzoziemcy ze statusem tolerowanym będą mogli w przyszłości pozostać dłużej w Niemczech, o ile żyją w tym kraju od lat, dobrze opanowali język i są w stanie sami zapewnić sobie utrzymanie. Nowelizacja ustawy dotyczy około 125 tys. osób, które nie otrzymały azylu w Niemczech, ale z różnych powodów nie zostały deportowane do swoich krajów. Imigranci, którzy nie mają żadnych widoków na uzyskanie prawa pobytu w Niemczech, będą mogli natomiast zostać szybciej niż dotychczas wydalenymi z kraju.

- 8–9.07.2015

Kanclerz Niemiec odbyła dwudniową wizytę w Bałkanach Zachodnich. Odwiedziła kolejno Albanię, Serbię oraz Bośnię i Hercegowinę (dwa pierwsze kraje mają oficjalny status kandydata do wstąpienia do Unii Europejskiej). Celem podróży szefowej niemieckiego rządu była intensyfikacja bilateralnej współpracy Niemiec z odwiedzanymi krajami oraz omówienie problemów ich relacji z UE. Merkel wyraźnie opowiedziała się za kontynuowaniem procesu integracji państw Bałkanów Zachodnich z Unią. Podczas wizyty w Bośni i Hercegowinie odwiedziła wystawę poświęconą zbrodni w Srebrenicy, w której życie straciło blisko 8 tys. osób.

KALENDARIUM

| Michał Kędzierski

37

W sierpniu w Wiedniu odbędzie się druga edycja Konferencji dla Zachodnich Bałkanów, której celem jest wsparcie procesu integracji państw regionu z UE. Udział w niej zapowiedziała już Angela Merkel.

CSM jest niezależnym, pozarządowym ośrodkiem analitycznym zajmującym się polską polityką zagraniczną i najważniejszymi problemami polityki międzynarodowej. Fundacja została zarejestrowana w 1996 r. CSM prowadzi działalność badawczą i edukacyjną, wydaje publikacje, organizuje konferencje i spotkania, uczestniczy w międzynarodowych projektach we współpracy z podobnymi instytucjami w wielu krajach. Tworzy forum debaty i wymiany idei w sprawach polityki zagranicznej, relacji między państwami oraz wyzwań globalnego świata. Działalność CSM jest adresowana przede wszystkim do samorządowców i przedsiębiorców, a także administracji centralnej, polityków, dyplomatów, politologów i mediów. W 2009 r. CSM został uznany za jeden z najlepszych think tanków Europy Środkowo-Wschodniej w badaniu „The Leading Public Policy Research Organizations In The World” przeprowadzonym przez Uniwersytet Pensylwanii.

Centrum Stosunków Międzynarodowych ul. Mińska 25, 03-808 Warszawa t: +48 22 646 52 67

 www.twitter.com/CIR_CSM

 www.facebook.com/CIR.CSM

CENTRUM
STOSUNKÓW
MIĘDZYNARODOWYCH

Biuletyn Niemiecki analizuje wybrane procesy polityczne, gospodarcze, społeczne i kulturowe mające istotny wpływ na zmiany w Niemczech i dostarcza rzetelnych analiz sporządzonych przez młodszych analityków i ekspertów

Redakcja: Jędrzej Trojanowski, Tomasz Markiewicz

Kontakt: Jędrzej Trojanowski | Centrum Stosunków Międzynarodowych
ul. Mińska 25, 03-808 Warszawa | e-mail: bn@csm.org.pl

Opinie wyrażane w Biuletynie Niemieckim są osobistym stanowiskiem autora danej analizy. Wszelkie prawa zastrzeżone

Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej

Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej (FWPN) od 1991 roku udostępnia środki na projekty, a tym samym umożliwia zarówno polskim jak i niemieckim partnerom realizację wspólnych przedsięwzięć. Priorytetowymi celami FWPN są projekty partnerskie realizowane na płaszczyźnie samorządowej i zacieśnienie współpracy naukowej. Poza tym fundacja zajmuje się współpracą kulturalną i wszelkimi aspektami wymiany informacji służącej pogłębieniu stanu wiedzy i jakości doniesień medialnych na temat kraju sąsiada

Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej, ul. Zielna 37, 00-108 Warszawa, t: + 48 22 338 62 00

www.twitter.com/FWPN_SdpZ www.facebook.com/Fundacja-Współpracy-Polsko-Niemieckiej

FUNDACJA WSPÓŁPRACY
POLSKO-NIEMIECKIEJ
STIFTUNG
FÜR DEUTSCH-POLNISCHE
ZUSAMMENARBEIT